

STANDART VA TEXNIK REGLAMENTLARNI MASHINA O'QIY OLADIGAN FORMATGA O'TKAZISH – ZAMONAVIY YONDASHUV

Mirjalol Odinayev

*Lavozimi: O'zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi, Raqamlashtirish va
axborot xavfsizligini ta'minlash bosh mutaxassisi*

KIRISH

Zamonaviy axborot texnologiyalari jadal sur'atlarda rivojlanib borayotgan bir paytda davlat boshqaruvi, ayniqsa texnik jihatdan tartibga solish tizimi ham raqamlashtirishning yangi bosqichiga o'tmoqda. Hozirda O'zbekistonda standartlar va texnik reglamentlar asosan qog'oz yoki PDF/Word hujjatlar ko'rinishida yuritiladi. Bu esa ularning yangilanishi, interaktiv qidiruv, tizimlararo integratsiya, hamda foydalanuvchiga qulaylik darajasini sezilarli darajada cheklaydi.

Muammolar

1. Mashina tomonidan o'qilmasligi – PDF yoki Word shaklidagi hujjatlarni dasturiy ta'minot avtomatik tarzda qayta ishlay olmaydi.
2. Yangilanishlardan xabardorlik yo'qligi – foydalanuvchi o'zgarishlardan vaqtida xabardor bo'lmaydi.
3. Tizimlararo integratsiya imkonsizligi – ERP, CRM yoki sun'iy intellekt tizimlari bilan integratsiya qilish deyarli imkonsiz.
4. Qidiruv va tahlilning murakkabligi – foydalanuvchi kerakli ma'lumotni topish uchun ko'p vaqt sarflaydi.
5. Obuna tizimi yo'qligi – foydalanuvchi yangi standartlar yoki reglamentlar haqida avtomatik bildirishnomalarni olmaydi.
6. Xarid va foydalanishdagi noqulayliklar – interfeyslar murakkab, to'lov tizimlari cheklangan.

Yechim: XML formatiga o'tkazish

Standart va texnik reglamentlarni XML (eXtensible Markup Language) formatiga o'tkazish orqali ko'plab muammolar bartaraf etiladi:

- Har bir modda va band alohida identifikator (teg) orqali ajratiladi.
- Interaktiv qidiruv, tezkor tahlil, muvofiqlik monitoringi amalga oshiriladi.
- O'zgarishlar haqidagi bildirishnomalar real vaqt rejimida foydalanuvchiga yuboriladi.
- ERP, CRM, GIS kabi tizimlar bilan avtomatik integratsiya imkoniyati yaratiladi.

- Obuna va pullik/yopiq xizmatlar joriy etilishi orqali rasmiylashtirish soddalashadi.
- Chatbotlar, virtual yordamchilar yoki sun'iy intellekt xizmatlari bilan ulanish osonlashadi.

Lex.uz tajribasi: Mahalliy model

O'zbekistondagi lex.uz portali – bu huquqiy hujjatlarni strukturaviy, versiyalanadigan va interaktiv tarzda taqdim etuvchi milliy platformadir. Unda:

- Har bir qonun yoki qaror unikal identifikatorga ega.
- Qonun o'zgarishlarining tarixi saqlanadi va taqqoslash imkoniyati mavjud.
- Foydalanuvchi RSS, email yoki Telegram orqali xabardor bo'lishi mumkin.
- Qidiruv tizimi kuchli va mobil ilovalar bilan integratsiyalashgan.

Shu kabi modelni texnik reglamentlar va standartlar tizimiga ham joriy etish mumkin.

Jahon tajribasi

AQSh – ANSI, NIST

- XML/JSON formatda hujjatlar
- RSS, API va avtomatik yangilanishlar
- Muvofiqlik monitoring tizimlari

Yevropa – CEN, CENELEC

- Tizimlararo uzviy integratsiya
- Tarixiy hujjatlar versiyasi
- Onlayn xarid va obuna tizimi

Janubiy Koreya – KATS

- Sun'iy intellekt asosida texnik normativlar bilan ishlash
- Tahliliy xizmatlar

Avstraliya va Kanada

- Mobil ilovalar, davlat tizimlari va sun'iy intellekt xizmatlari bilan bog'langan standartlar portallari

XULOSA

Texnik reglament va standartlarni mashina o'qiydigan XML formatga o'tkazish orqali quyidagi natijalarga erishiladi:

- Davlat xizmatlari va biznes uchun yengillik
- Tahlil, nazorat va monitoringning avtomatlashtirilishi
- Tashqi va ichki integratsiyalashgan tizimlar bilan uzviy ishlash

- Sun'iy intellekt yordami bilan tavsiya va ko'mak
- Foydalanuvchi uchun yuqori qulaylik va tezkor xizmat